

Selma RALJEVIĆ (Mostar)
Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru
selma.raljevic@unmo.ba

MODERNIZAM U KNJIŽEVNOJ AMERICI

Ovaj rad razmatra historijski i društveni kontekst modernog doba u Sjedinjenim Američkim Državama, te daje uvid u najveće i najznačajnije pojave i ličnosti američke književnosti u epohi modernizma. Posebna pažnja posvetit će se modernim književnim eksperimentima i osobitim karakteristikama modernizma u američkoj književnosti.

Ključne riječi: *modernizam, američka književnost, „visoki modernizam“, ratno iskustvo, „izgubljena generacija“, „harlemska renesansa“, „južnjački modernizam“, moderni eksperimenti*

Sjedinjene Američke Države oduvijek su bile zemlja neke nove nade, ali i paradoksalnog spoja različitosti, što i danas predstavlja jedno od osnovnih obilježja raznih vidova američkog života. U skladu s tim i zapis o modernizmu u književnoj Americi mogao bi početi jednostavnom mišlju – i na početku bijaše novo; raskid sa starim. Prije svega, ideje Marxa i Engelsa, Darwina, Freuda i Einsteina, koje su doprinijele promjenama u ljudskoj percepciji sopstvenog bića, života i svijeta, kao i pozicije čovjeka u društvu, utjecale su i na stvaranje općenito novih životnih principa, obzora i težnji u SAD, što se prenosi i na svijet umjetnosti, a onda i književnosti. Krajem XIX i početkom XX stoljeća, univerzalno prihvatanje promjena u svim vidovima čovjekovog života uzrokovalo je masovnu i nepredvidljivu transformaciju starih vrijednosti. Prisjetimo se, tek, izuma i otkrića naučnika i inovatora svjetskog glasa Thomasa Alva Edisona (1847–1931) i Nikole Tesle (1856–1943), za kojeg se kaže da je čovjek koji je „izumio XX stoljeće“, dakle otkrića u vezi sa električnom energijom, te pojave radija, televizije, filma, kina, telegrafa, telefona i sličnih pronalazaka čiji je osnovni cilj bio razvoj komunikacije, a onda i razvoja avijacije, procvata automobilske proizvodnje na čelu sa Henryjem Fordom (1863–1947), industrijalizacije i urbanizacije. Američki historičar i pisac Henry Adams (1838–1918) doživio je Svjetsku izložbu u Chicagu iz 1893.

godine kao fundamentalnu promjenu u organizaciji svijeta. Na njoj je vidio izložen masivni generator o kojem će kasnije pisati kao simbolu budućnosti (*The Education of Henry Adams*, 1907) i moralnoj snazi, poput one koju su rani kršćani osjećali u njihovom doživljaju križa ili Djevice Marije, međutim bez jasne ideje o osobenostima simbola generatora.

Na svjetskoj sceni krajem XIX i početkom XX stoljeća, SAD su sve više postajale dominantna i jaka sila, unutar koje su se, u skladu s tim, vidno razvijali nacionalna svijest, identitet i razne dimenzije „amerikanstva“ (prema engl. frazi „American-ness“). Nacionalno osjećanje da je Amerika specifična i jedinstvena zemlja, koja se nalazi na pragu velike kulturalne renesanse, bilo je jako i široko rasprostranjeno u periodu prije Prvog svjetskog rata. Historiju SAD toga doba obilježava i nevjerovatan broj imigranata, od kojih je najviše došlo iz Evrope. Između 1890. i 1921. godine, u kojoj je Kongres uveo i prve norme za doseljenike, u SAD se uselilo skoro 19 miliona ljudi. S obzirom na to da su među doseljenicima dominirali katolici i Jevreji, protiv imigracije najviše se isticao Ku Klux Klan (KKK), zloglasna organizacija koja zagovara prevlast bijelaca i protestanata u SAD. U periodu od 1890. do 1920. godine, koji se u historiji SAD naziva „naprednim razdobljem“ („Progressive Era“), težilo se ka boljem i pravednijem sistemu uprave. To je uzrokovalo društveni aktivizam i reforme, demokratizaciju, modernizaciju i ekonomski napredak kojem je posebno doprinio demokrata Woodrow Wilson (1856–1924), dvadeset i osmi predsjednik SAD (1913–1921). U tom periodu, tačnije u aprilu 1917. godine, SAD su na strani Antante ušle u Prvi svjetski rat zbog njemačkog napada na američke brodove, a i zbog novca uloženog do tada u taj rat. Sve do toga momenta odnos SAD prema „velikom ratu“ bio je u duhu izolacijske političke misli Jamesa Monroa (1758–1831), petog američkog predsjednika (1817–1825), jer se nisu miješale u dešavanja i politiku Evrope, prvenstveno zbog toga što bi to moglo ugroziti mir i prosperitet američkog naroda. Godina 1917. značajna je i po prijedlogu uvođenja prohibicije. Naime, Kongres je 1919. usvojio čuveni 18. Amandman na Ustav Sjedinjenih Američkih Država, kojim se unutar cijele zemlje zabranila proizvodnja, potrošnja, uvoz i izvoz alkohola. Na osnovu toga Amerika je zvanično trebala biti „suha zemlja“. Međutim, u to vrijeme postojalo je oko 220.000 tajnih točionica alkohola. Osim toga, rezultat reakcije na 18. Amandman bila je i pojava organiziranog kriminala po prvi put u zemlji, što je imalo vidan odjek u američkoj javnosti i književnosti, preciznije u romanu. Prisjetimo se samo gangstera koji su postali legendarni likovi iz stvarnoga američkog života, poput Johna Dillingera (1903–1934) i Al Caponea (1899–1947). Prohibicija je zbog sve veće nepopularnosti i negodovanja, kao i pod velikim pritiskom međunarodnog alkoholnog kapitala, ukinuta 1933. godine. Moderno doba donijelo je i razne vidove slobode izraza u američkom društvu, poput emancipacije žena

i etničkih, manjinskih grupa. Amerikanke su 1919. godine po prvi put dobile pravo glasa i sve više počele odbacivati nametnute puritanske norme društvenog ponašanja. Sve to neminovno je utjecalo i na književnost toga doba. Zbog izuzetno bogatog i istančanog književnog uzleta, godine od 1912. do 1924. smatraju se vrhuncem „visokog modernizma“ (“High Modernism“) u američkoj književnosti.

Modernizam je u književnoj Americi, kao i u cijelom svijetu, donio neku novu slobodu svijesti, onakvu kako bi je definirao Hegel u smislu nesputanosti misli, i iskričavu intelektualnu radoznalost. Originalnost kao estetsko načelo, kako to zapaža Zdenko Škreb, postaje jedan od osnovnih motiva umjetničkog stvaralaštva, načelo koje je izraz građanskog individualizma. Američku književnost od 1900. godine, pa sve do Drugog svjetskog rata, karakterizira i osobeni nacionalni izraz. Tako je u djelima američkih modernih pisaca i pjesnika koji su živjeli i stvarali u SAD, kao što su: William Carlos Williams (1883–1963), Hart Crane (1899–1932), John Dos Passos (1896–1970), Marianne Moore (1887–1972) i William Faulkner (1897–1962), reprezentativno ispoljeno osjećanje američkog nacionalnog identiteta ili, pak, onoga regionalnog unutar SAD. Paradoksalno, istraživanju specifičnosti američkog identiteta doprinijeli su i mnogi američki književni stvaraoci koji nisu stalno živjeli u SAD i koji su smatrani za međunarodne moderniste, poput Ezre Pounda (1885–1972), Gertrude Stein (1874–1946), Hilde Doolittle (obično H. D.) (1886–1961) i Ernesta Hemingwaya (1899–1961). Upravo jedna od bitnih karakteristika moderne američke književnosti jeste stvarno i/ili imaginarno otuđenje od tla kojem individua pripada, simultani osjećaj lokacije i dislokacije, pripadnosti i nepripadnosti nacionalnom identitetu, pa i njegovo odbacivanje. Pound, koji je svoju promociju i priznanje doživio u Londonu, izražavao je teške frustracije američkom kulturom, ali je isto tako ustvrdio da ni u jednoj evropskoj zemlji nema toliko umjetničkog poticaja koliko ga ima u SAD-u (*Patria Mea*, 1912–1913). U vezi s tim, američki književni kritičar Richard Poirier (*A World Elsewhere – The Place of Style in American Literature*, 1966) smatra da su u američkoj književnosti najinteresantnija ona djela koja predstavljaju sliku stvaranja same Amerike u smislu nastojanja i književnog naslijeđa Ralpa Waldoa Emersona (1803–1882) u doktrini: “Built therefore your own world.“ (Emerson 1985: 81) Iako Emerson i Henry David Thoreau (1817–1862) ne spadaju u pisce modernizma već američke renesanse, njihov spomen je neizbježan u isticanju posebnosti američkog identiteta i književnosti. Svojom filozofijom optimizma i transcendentalističkim pogledima na svijet, oni su možda najviše i doprinijeli nastanku američke književne tradicije, odvojene i drugačije od one dominantne evropske, a zatim i trijumfu američke književnosti.

Historijski posmatrano, zanimanje za subjektivitet američkih književnika označilo je skretnicu na kojoj se od realizma krenulo prema modernizmu. Mnogi orfejski književni umjetnici modernizma nesumnjivo su dijelove svoga literarnog svijeta gradili na naslijeđu naturalizma, iako oni suštinski krše stanovite norme koje realizam i naturalizam pomno slijede. Književno stvaralaštvo američkog naturalizma obilježili su, prije svega: Frank Norris (1870–1902), Jack London (John Griffith, 1876–1916), Stephen Crane (1871–1900), Theodore Dreiser (1871–1945) i Sherwood Anderson (1876–1941). Andersonova djela, kao i ona njegovog prethodnika Cranea, daju možda prve naznake američkog modernizma u prozi. Osim toga, on je imao veliki utjecaj na Hemingwaya i Faulknera, koje je i podstakao u njihovim književnim počecima. Anderson je pisac koji se uglavnom smatra naturalistom, ali je u duhu modernizma nastojao da pronikne ispod površine života (na primjer u djelu *Winesburg, Ohio*, 1919), i to često impresijom saopštenom kroz čula, dakle prema životnim principima lirike. Moderni roman upravo i teži lirskom, ćutilnim i osjećajnim nijansama percepcije, figuralnoj sferi, odnosno svijesti koja je psihološki uvjetovana. U skladu s tim, Viktor Žmegač (*Povijesna poetika romana*, 2004) moderni roman dijeli na *poetički roman* i na onaj koji je označen svojom težnjom ka *psihogramu*, što bi prema njegovom mišljenju bio književni ekvivalent pojave koju psihologija određuje *strujom svijesti*. Književni stvaraoci modernizma poniru u psihički, fizički i društveni prostor čovjekov. Njihovo književno slovo je eksperiment poput čovjekovog prvog koraka na Mjesecu, ali u smislu forme, stila, tehnika, jezika, izraza i istraživanja ambiguitetnog, širokog i otvorenog literarnog svemira. Moderna proza, drama i poezija često predstavljaju put u svjesni, ali i nepoznati, nelogični, neobjektivni mentalni univerzum. Takav *mali korak za čovjeka, a veliki za čovječanstvo* u američkoj književnosti napravili su možda ponajviše: William Faulkner u proznom stvaralaštvu, Eugene O'Neill (1888–1953) u drami, te T. S. Eliot (1888–1965) i Ezra Pound u poeziji. Eliotova *Pusta zemlja* (1922) smatra se čak i djelom koje se može vidjeti kao zaštitni znak poetike (američkog) modernizma. U slikanju čovjekovog društvenog okruženja, moderni umjetnici od pera ne ustručavaju se ni od bockanja, kritike i uvrede buržoaskog društva. Tako je 1922. godine nastao termin „buboazija“ (prema engl. pojmu „The Booboisie“ sastavljenom od kolokvijalne riječi *boob* – budala, luda, glupan, lakovjerna osoba; i *bourgeoisie* – građanstvo, građanska klasa) kontraverznog američkog novinara (književni časopis *The American Mercury*), esejiste, satiričara Henryja Lewisa (obično H. L.) Menckena (1880–1956). U prizivu ničeovskih ideja tim pojmom se kritikuje demokratska filozofija vlasti i građanska zaslijepljenost moralnim normama takvoga društva.

U godinama nakon Prvog svjetskog rata, koji je zbog upotrebe savremenog naoružanja i novih tehnika ratovanja ispisao mračne stranice moder-

noga doba, besmisao takvoga, modernoga svijeta, obuhvatio je život čovjeka. To je bilo vrijeme velikih promjena i naučnih otkrića, ali i poslijeratne krize i industrijalizacije; gigantske zbilje nasuprot maloga čovjeka. Upravo književnost modernizma usredotočit će se na izgubljenog i zbunjenog pojedinca i njegov odnos prema svijetu u kojem se neminovno nalazi na udaru teških usuda egzistencije. Dvadesetih godina XX stoljeća mnogi američki pisci su se zbog razočarenja materijalizmom i životom ispunjenim duhovnom prazninom u SAD nakon Prvog svjetskog rata odselili u Evropu, ponajviše u Pariz, a onda i London i Berlin. Pariz je zbog svoje liberalnosti i otvorenosti, a i zbog povoljnog kursa franka, postao centar i glavno okupljalište umjetnika otuđenih od sopstvene zemlje. Gertrude Stein je tako iznijela mišljenje da se modernizam koji je počeo u Americi zapravo desio u Parizu. U tom gradu književnica je vodila jedan od salona u kojem su se sastajali književni bjegunci i raspravljali o svojim djelima. Mnogim mladim piscima Steinova je bila poput literarnog tutora ili mentora. Jedan od njih bio je i Hemingway koji je u motu romana *Sunce izlazi* (*The Sun Also Rises*, 1926) ovjekovječio njen ironični pojam „izgubljene generacije“ (prema engl. “Lost Generation“), a koji se odnosi na generaciju „velikog rata“ i njeno poslijeratno bivanje u svijetu izgubljenih vrijednosti. (Be)Smisao života *izgubljene generacije* prikazuju mnogi reprezentativni romani toga doba, poput Fitzgeraldovog *Velikog Gatsbyja* (*The Great Gatsby*, 1925), Dos Passosova *Tri vojnika* (*Three Soldiers*, 1920), ipak s posebnim naglaskom na Hemingwayeva djela. Njegov široko napadnuti i osuđivani roman odmah nakon objavljivanja *Kome zvono zvoni* (*To Whom the Bell Tolls*, 1940) zaokružuje nesigurnost u haosu rata koji predstavlja i sliku modernog života.

U američkoj književnosti postoje tri dominantna utjecaja, kako to zapaža uvaženi amerikanista Zvonimir Radeljković, koja oblikuju romane modernizma, prema kome su to: (1) kritički pogled na SAD, njihove mitove i vrijednosti, (2) ratno iskustvo i (3) evropski modernistički eksperimenti. Društveni okviri i kulturno-historijska dešavanja u SAD zapljuskivali su svojim talasima i obale književnosti. Treća decenija XX stoljeća okarakterizirana je sintagmom „burne dvadesete“ (“The Roaring Twenties”), poznata i kao “era prekrasnog besmisla” (“The Era of Wonderful Nonsense”) ili „doba jazza“ (“The Jazz Age“), kada je, između ostalog, došlo do naglog razvoja potrošačkog društva i industrijalizacije, privrednog procvata, smanjenja poreznih obaveza, skraćivanja radnog dana sa dvanaest na osam sati, usredsređenosti na unapređenje „domaćih poslova“ i prosperiteta. Calvin Coolidge (1872–1933), tadašnji predsjednik SAD (1923–1929), tvrdio je sljedeće: “The chief business of the American people is business.” (1994: 249) U isto vrijeme, desilo se da je novi novac donio novi moral i prevazilaženje starih vrijednosti, ali i vladajućih normi, poput prohibicije. H. L. Mencken je, recimo, puritanizam opisivao kao

veliki strah od toga da neko negdje može biti sretan. Jazz je dvadesetih godina prodrio i u segmente klasične muzike, književnosti i praktično postao dio novog načina američkog života. Fitzgerald je, na primjer, ovaj period opisao kao dobom čuda, umjetnosti, preobilja i satire (“Echoes of the Jazz Age“, 1931). Jedno od čuda umjetničke riječi svakako predstavlja i književna renesansa američkog Juga (“The Harlem Renaissance“, poznata i kao “The Negro Renaissance“ i “The New Negro Movement“), što je i najupečatljiviji vid američkog modernizma dvadesetih godina, a koji se nastavlja i u tridesetim. Općenito povećano zanimanje izdavača za afričko-američko iskustvo u tome periodu pružilo je mogućnost da se prvi put čuje glas i afro-američkih pisaca, kao što su: Claude McKay (1889–1948), Zora Neale Hurston (1891–1960), Nella Larsen (1891–1964), Jean Toomer (1894–1967), Wallace Thurman (1902–1934), Langston Hughes (1902–1967), Arna Bontemps (1902–1973), te Countee Cullen (1903–1946). Jednim od najbitnijih zapisa „harlemske renesanse“ smatra se antologija *Novi crnac* (*New Negro*, 1925) Alaina Locke (1885–1954), koja je uveliko pomogla u promociji i priznavanju književnika novoformiranih urbanih afro-američkih društava, ponajviše onoga iz Harlema. Naime, New York je tih godina postao, kako je to američki pisac, novinar i kritičar James Weldon Johnson (1871–1938) opisao, grad unutar grada i najveći crnački grad na svijetu. U stvaranju moderne osjećajnosti središnju ulogu dvadesetih godina imala je i američka poezija. Svojim pjesničkim slikama galeriju moderne američke poetične riječi ispunili su: Robert Frost (1874–1963) i njegova filozofična poezija ideja; T. S. Eliot kamenom temeljcem moderne poetske misli u *Pustoj zemlji*; Ezra Pound, tvorac avangardnih pjesničkih pokreta kao što su imazizam i vorticism, i vjerovatno najutjecajniji pjesnik američke moderne; ikonoklasični Wallace Stevens (1879–1955); Robinson Jeffers (1887–1962), pjesnik američkog Zapada; čudnovata Marriane Moore, i drugi.

Tridesete godine XX stoljeća u SAD bile su apsolutna suprotnost prethodne prosperitetne decenije. Prije svega, 24. oktobra 1929. godine desio se kolaps berze. Samo toga dana panika na njujorškoj berzi dovela je do prodaje otprilike trinaest miliona dionica. Katastrofalno poslovanje berze i ogroman finansijski gubitak uzrokovali su kaos, neimaštinu i tešku nacionalnu traumu, zasigurno najveću poslije Građanskog rata (1861–1865), što je na određen način osjetio svaki američki građanin. Bilo je to doba velike privredne krize u SAD (“The Great Depression“), koju poprilično oslikava Dos Passosovo djelo *U.S.A. Trilogy* (*The 42nd Parallel*, 1930; 1919, 1932. i *The Big Money*, 1936. Ta tri djela zajedno su kao *U.S.A. Trilogy* prvi put objavljena 1938. godine). Kriza tridesetih godina potakla je ponovno otkrivanje Amerike, kako od strane Dos Passosa, tako i od još nekih američkih književnika, poput Van Wyck Brooksa (1886–1963) i Carla Sandburga (1878–1967), kako to zapaža književni kritičar Marcus Cunliffe (*The Literature of the United States*,

1991), a koji do tada nisu uspjeli osjetiti bliskost sa sopstvenom zemljom. Ipak, izrazito jak osjećaj razočarenja iznevjerenim idealima „američkog sna“ zbog teškog položaja radnika, kao i života općenito, prožimao je građane SAD i „proletersku“ književnost toga doba, što vjerovatno najbolje prenose prozna djela Johna Steinbecka (1902–1968) (poput novele *Of Mice and Men*, 1937. i romana *The Grapes of Wrath*, 1939).

Peta decenija XX stoljeća historiju SAD i cijelog svijeta obilježila je još jednim užasom čovječanstva, Drugim svjetskim ratom. Sjedinjene Američke Države su ponovo zauzele neutralnu poziciju od samog početka rata, 1. septembra 1939. godine, kada je Njemačka napala Poljsku, pa sve do 7. decembra 1941. godine, kada su SAD zbog japanskog napada na Pearl Harbor na Hawajima ušle u rat. Kriza tridesetih godina nastavila se i početkom četrdesetih, sve do američkog ulaska u rat i razvoja ratne industrije. U međuratnim godinama mnogi od najznačajnijih pisaca modernizma, ali i američke književnosti općenito, poput Fitzgeralda, Faulknera ili Hurstonove, bili su iz različitih razloga podcijenjeni od strane svojih savremenika. Značaj njihovih djela često je sagledavan s aspekta regionalizma, termina koji je sinoniman frazi „lokalni kolorit“ („local color“). Međutim, južnjački pisci i oni koji su na neki način povezani sa Jugom svojom umjetničkom riječju iscertavaju najintenzivnije boje američkog književnog modernizma. Zbog toga se o modernizmu u SAD u mnogome raspravlja, zapravo, kao o „južnjačkom modernizmu“ („Southern Modernism“), koji je nedvojbeno centralni u toj književnoj epohi, posebno u reprezentativnosti američkog modernog romana. Osjećaj koji je Woolfova izrazila pod dojmom post-impresionističke izložbe, ali vjerovatno i u osvrtu na širu društvenu zbilju, o tome da se ljudska priroda promijenila otprilike u decembru 1910. godine, kod južnjačkih pisaca se referira na datum iz još dalje prošlosti, 1. januar 1863. godine. Toga historijskog dana, koji predstavlja prekretnicu između starog i novog života američkog Juga, ali i cijele zemlje, Abraham Lincoln (1809–1865), šesnaesti predsjednik SAD (1861–1865), potpisao je Zakon o oslobađanju svih robova (Emancipation Proclamation). Književni stvaraoci američkog Juga i oni koji su imali značajne poveznice sa njim, pored Fitzgeralda, Faulknera i Hurstonove, svakako su i: T. S. Eliot, Willa Cather (1873–1947), Sherwood Anderson, Jean Toomer (1894–1967), Eudora Welty (1909–2001), Thomas Wolfe (1900–1938), Erskine Caldwell (1903–1987), Katherine Anne Porter (1890–1980), Richard Wright (1943–2008), Flannery O’Connor (1925–1964), Ralph Ellison (1914–1994), i drugi. Vjerovatno najveličanstveniji prikaz života na plantažama Juga predstavlja Faulknerov roman *Abšalome, Abšalome!*, u prijevodu poznat i pod naslovom *Abšalome, sine moj!* (*Absalom, Absalom!*, 1936), koji se smatra jednim od najveličanstvenijih djela „visokog modernizma“. Faulkner u svojim djelima stvara južnjački *mit roda i doma* ponajviše u književnom ambijentu zami-

šljene općine Yoknapatawphe (Joknapatofe) s gradićem Jeffersonom kao centrom. Kartu općine sam je nacrtao, a na njoj napisao da joj je jedini vlasnik i posjednik. Međutim, po svojim temama, strukturalnim rješenjima, Faulkner je građanin svijeta kome je američki Jug tek građa, kako to zapaža Radeljković, koji o južnom dijelu književni izuzetno plodnog tla SAD kaže sljedeće:

Jug SAD... objedinjuje i otjelovljuje u sebi različite paradokse, kako same Amerike tako i modernog svijeta uopće: od spoja pastoralnog ideala društva okrenutog poljoprivredi sa jednom od rijetkih modernih zamisli i provedbi robovlasništva, preko povezanosti između religioznog zanosa 'biblijskog pojasa' ('Bible Belt') i krajnje izdaje moralnih načela baš te religije – kršćanstva – kao i svake druge religije u radikalnom rasizmu, sve do veličanja hrabrosti i ratne vještine Južnjaka u onom istom dobu u kome se dogodio njihov katastrofalni poraz u Građanskom ratu (1861–1865) protiv, istina, i brojčano i industrijski nadmoćnog Sjevera. (Radeljković 1999: 8)

Faulkner, koji je sam sebe nazivao „propalim pjesnikom“, a koga poznati francuski nobelovac Claude Simon (1913–2005) naziva „Picassom književnosti“, dobio je Nobelovu nagradu za književnost 1949. godine. Osim njega, to prestižno književno priznanje dobili su i sljedeći američki umjetnici od pera: Sinclair Lewis (1885–1951) 1930. godine, Eugene O'Neill 1936, Pearl S. Buck (1892–1973) 1938. godine, T. S. Eliot 1948, Ernest Hemingway 1954, John Steinbeck 1962. godine, Saul Bellow (1915–2005) 1976, dva poljsko-američka pisca Isaac Bashevis Singer (1902–1991) 1978. i Czeslaw Miłosz (1911–2004) 1980. godine, te rusko-američki spisatelj Joseph Brodsky (1940–1996) 1987, i savremena književnica Toni Morrison (Chloa Anthony Wofford, 1931) 1993. godine, inače prva žena afričko-američkog porijekla koja je dobila Nobelovu nagradu za književnost.

Zaključak

Književni modernizam u Americi svojom zagonetnom neposlušnošću i, svakako, hrabrošću zadivljuje, privlači, dostojanstveno prkosi i ostavlja bez daha u svjetskoj umjetničkoj galeriji modernog, postmodernog ili, čak, post-postmodernog vremena. U naslijeđe novim generacijama umjetničko slovo te veličanstvene književne epohe ostavlja mnoge vrijednosti, a ono što zasigurno ne ostavlja jeste glupost, o čemu Levin zaključuje sljedeće: “Stupidity has decidedly not been the forte of the Modernists; they have left that virtue to their Post-Modern attackers, who can now write in defense of ignorance.” (Levin 1962, Available at: http://www.bookrags.com/criticism/modernism-crit_12/, Last Accessed October 28, 2010)

Izvori

- *An Outline of American Literature* (1994), United States Department of State
- Emerson, Ralph Waldo (1985), *Nature, Selected Essays*, Edited with an Introduction by Larzer Ziff, Penguin Books, New York
- Faulkner, William (1999), *Krik i bijes*, Preveo, priredio i predgovor napisao Zvonimir Radeljković, „Svjetlost“ Sarajevo
- Levin, Harry (1962), “What Was Modernism?” in *Varieties of Literary Experience: Eighteen Essays in World Literature*, edited by Stanley Burnshaw, New York University Press, pp. 307-29. (Available at: http://www.bookrags.com/criticism/modernism-crit_12/, Last Accessed October 28, 2010)

Literatura

- *A Companion to the Modern American Novel 1900–1950* (2009), Edited by John T. Matthews, Blackwell Publishing Ltd., Oxford
- *A Time of Harvest – American Literature 1910–1960* (1962), Edited, with an Introduction by Robert E. Spiller, Hill and Wang, New York
- Anderson, George Parker (2010), *American Modernism: 1914–1945 (Research Guide to American Literature)*, Brucoli Clark Layman, Inc., New York
- Bradbury, Malcolm (1992), *The Modern American Novel*, Second Edition, Oxford University Press, Oxford, New York
- Bujas, Željko (2005), *Veliki englesko-hrvatski rječnik*, Četvrto izdanje, Nakladni zavod Globus, Zagreb
- Childs, Peter (2000), *Modernism*, Routledge, London, New York
- *Columbia Literary History of the United States* (1988), Emory Elliot, General Editor, Columbia University Press, New York
- Cunliffe, Marcus (1991), *The Literature of the United States*, Penguin Books, London
- Geismar, Maxwell (1964), *American Moderns, From Rebellion to Conformity*, Hill and Wang, New York
- Hoffman, Frederick J. (1962), *The Twenties – American Writing in the Postwar Decade*, Collier Books, New York
- Kenner, Hugh (1975), *A Homemade World – The American Modernist Writers*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore
- Lathbury, Roger (2006), *American Modernism (1910–1945)*, DWJ Books LLC, New York

- Lee, Brian (1993), *American Fiction (1865–1940)*, Longman Inc., London and New York
- *Modern American Literature* (1999), Volume I, A – G, Fifth Edition, St. James Press, Detroit, London
- *Modernism* (2007), Edited by Michael H. Whitworth, Blackwell Publishing Ltd., Malden, USA, Oxford, UK, Carlton, Australia
- Messent, Peter (1990), *New Readings of the American Novel, Narrative Theory and its Application*, Macmillan Education Ltd, London
- Nicholls, Peter (1995), *Modernism(s) – A Literary Guide*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles
- Poirier, Richard (1966), *A World Elsewhere, The Place of Style in American Literature*, Oxford University Press, New York
- Radeljković, Zvonimir (2008), *Ezra Pound: Izabrane pjesme* (Izabrao i preveo Zvonimir Radeljković), PEN Centar Bosne i Hercegovine, Sarajevo
- Radeljković, Zvonimir (2004), *T. S. Eliot – The Waste Land* (Prevod i bilješke: Zvonimir Radeljković), Buybook, Sarajevo
- Soto, Michael (2004), *The Modernist Nation – Generation, Renaissance, and the Twentieth-Century American Scholar*, The University of Alabama Press, Tuscaloosa, Alabama
- Škreb, Zdenko; Stamać, Ante (1998), *Uvod u književnost – Teorija i metodologija*, Peto, poboljšano izdanje, Globus, Zagreb
- *The Cambridge Companion to American Modernism* (2005), Edited by Walter Kalaidjian, Cambridge University Press, New York
- *The Cambridge Companion to Modernism* (2005), Edited by Michael Levenson, Cambridge Companion Press, Cambridge
- Walker, Marshall (1994), *The Literature of the United States of America*, Second edition, Palgrave, Hampshire, New York
- Žmegač, Viktor (2004), *Povijesna poetika romana*, Treće, prošireno izdanje, Matica hrvatska, Zagreb.

Selma RALJEVIĆ

MODERNISM IN LITERARY AMERICA

The paper examines the historical and social context of the modern age in the United States, and provides an insight into the greatest and most important events and personalities of American literature in the era of Modernism. Special attention is devoted to modern literary experiments and specifics of Modernism in American literature.

Key words: *Modernism, American literature, "High modernism", war experience, "Harlem Renaissance", modern experiments*